

AI4AGRI

AI4Agri

Rozwijanie umiejętności ekologicznych i cyfrowych w zakresie wykorzystania sztucznej inteligencji w rolnictwie

Numer projektu: 2023-1-PL01-KA220-VET-000160825

Erasmus+

KA220-VET – Partnerstwa na rzecz współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia zawodowego

Wykorzystanie sztucznej inteligencji w rolnictwie i zalecenia polityczne

AI4Agri Raport dotyczący zaleceń politycznych

Opracowane przez

The Polish Farm Advisory and Training Centre not-for-profit Sp. z o. o.

Wrzesień 2025 r.

Niniejsza publikacja jest objęta licencją Creative Commons 4.0. Oznacza to, że można ją wykorzystywać, kopiować, rozpowszechniać, modyfikować i remiksować, pod warunkiem podania autora i wskazania, że jest to licencja Creative Commons.

Spis treści

Streszczenie	5
Kluczowe rezultaty	5
Kluczowe rekomendacje polityczne	5
Wprowadzenie i omówienie projektu	6
Kontekst i uzasadnienie	6
Cele projektu	6
Struktura projektu i pakiety robocze	7
Konsorcjum i partnerzy	9
Zgodność z priorytetami UE (Zielony Ład, WPR, Dekada Cyfrowa)	9
Metodologia opracowywania rekomendacji	10
Badania źródłowe (rezultaty WP2)	10
Ankiety dotyczące oceny potrzeb	10
Debaty eksperckie (poziom krajowy)	10
Testy pilotażowe i informacje zwrotne od interesariuszy (WP3.4)	11
Międzynarodowe dialogi (WP4)	11
Studia przypadków i najlepsze praktyki	12
Rolnictwo precyzyjne w Polsce	12
Najważniejsze wnioski	12
Polityka eksperymentów cyfrowych w Szwecji	12
Najważniejsze wnioski	12
Modele współpracy w zakresie usług sztucznej inteligencji w Grecji	13
Najważniejsze wnioski	13
Wyzwania związane z tradycyjnym rolnictwem a rolnictwem inteligentnym na Cyprze	13
Najważniejsze wnioski	13
Perspektywy interesariuszy	14
Najważniejsze spostrzeżenia interesariuszy	14
Opinie z branży	14
Różnice pokoleniowe i edukacyjne	14
Kontekst polityczny	15
Rolnictwo w Europejskim Zielonym Ładzie	15
Rola sztucznej inteligencji w zrównoważonym rolnictwie i działaniach na rzecz klimatu	16
Znaczenie dla kształcenia i szkolenia zawodowego (VET)	16
Bariery i luki regulacyjne	16
Deficyt infrastruktury i przepaść cyfrowa	16

Wysokie koszty i ograniczone wsparcie finansowe	17
Niski poziom umiejętności cyfrowych i luka kompetencyjna	17
Fragmentaryczne zarządzanie danymi	17
Niepewność etyczna i prawna	17
Możliwości zastosowania sztucznej inteligencji w rolnictwie	17
Sztuczna inteligencja na rzecz zrównoważonych systemów żywnościowych (od pola do stołu)	18
Sztuczna inteligencja na rzecz energii i działań na rzecz klimatu	18
Sztuczna inteligencja na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym i efektywnego wykorzystania	18
Sztuczna inteligencja w monitorowaniu różnorodności biologicznej i środowiska	18
Rekomendacje dla sektora rolnego i decydentów	19
Włączenie sztucznej inteligencji do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju w ramach WPR	19
Utworzenie wiejskich centrów innowacji cyfrowych	19
Opracowanie ogólnych unijnych ram zarządzania danymi rolniczymi	19
Wprowadzenie standardów „Green AI by Design” (Zielonej sztucznej inteligencji od samego początku)	19
Stworzenie mikrograntów przeznaczonych na sztuczną inteligencję i finansowanie innowacji	20
Promowanie spójności polityki na wielu poziomach	20
Zaangażowanie wielu interesariuszy	21
Stowarzyszenia rolników i spółdzielnie	21
Firmy z branży agrotechnicznej i deweloperzy sztucznej inteligencji	21
Instytucje kształcenia zawodowego i instytucje badawcze	21
Organizacje pozarządowe i organizacje społeczeństwa obywatelskiego	22
Instytucje UE i krajowi decydenci polityczni	22
Instytucje finansowe (EBI, banki, fundusze)	22
Monitorowanie i ewaluacja	22
Wskaźniki wdrożenia i wskaźniki oddziaływania	22
Wykorzystanie regionalne i sektorowe	23
Ocena w kontekście podejmowania decyzji w sektorze rolnym	23
Długoterminowy wpływ i zrównoważony rozwój	23
Wdrażanie programu nauczania AI4Agri w instytucjach kształcenia i szkolenia zawodowego	23
Wdrażanie zaleceń na szczeblu krajowym i unijnym	23
Sieci i partnerstwa wykraczające poza cykl trwania projektu	24
Możliwość wykorzystania rezultatów w innych krajach UE	24
Wnioski	24
Refleksje końcowe	24

Kolejne kroki dla decydentów politycznych, nauczycieli i zainteresowanych stron	25
Dla decydentów politycznych.....	25
Dla nauczycieli i edukatorów kształcenia i szkolenia zawodowego	25
Dla rolników i doradców.....	25
Dla dostawców technologii.....	25
Podsumowanie.....	26

Streszczenie

AI4Agri: Raport dotyczący zaleceń politycznych

Niniejszy raport zawiera podsumowanie kluczowych wniosków i rekomendacji opracowanych w ramach projektu Erasmus+ AI4Agri – Rozwój umiejętności ekologicznych i cyfrowych w zakresie wykorzystania sztucznej inteligencji w rolnictwie. Projekt odpowiadał na pilną potrzebę zdobycia kompetencji cyfrowych i ekologicznych w sektorze rolnym, łącząc działania badawcze, szkoleniowe i dialog z decydentami.

Kluczowe rezultaty

- Kompleksowa analiza wdrożenia sztucznej inteligencji i potrzeb w czterech krajach partnerskich (Polska, Szwecja, Cypr, Grecja).
- Opracowanie pełnego programu nauczania AI4Agri oraz siedmiu interaktywnych modułów szkoleniowych dla osób uczących się w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego oraz specjalistów.
- Szkolenie pilotażowe z udziałem 83 osób uczących się, mające na celu weryfikację materiałów i wskazanie dalszych potrzeb.
- Organizacja krajowych i międzynarodowych okrągłych stołów z udziałem decydentów, mających na celu identyfikację wspólnych wyzwań i obszarów współpracy w zakresie polityki rolnej.

Kluczowe rekomendacje polityczne

1. Inwestowanie w infrastrukturę cyfrową na obszarach wiejskich.
2. Zapewnienie dostępnych możliwości finansowych na wdrożenie sztucznej inteligencji.
3. Rozszerzenie modułowych szkoleń i budowania potencjału dla rolników, doradców i nauczycieli kształcenia i szkolenia zawodowego.
4. Promowanie otwartych ram danych i interoperacyjności.
5. Zapewnienie jasności etycznej i regulacyjnej, w tym własności danych i przejrzystości.

AI4Agri bezpośrednio przyczynia się do dwóch transformacji UE – cyfrowej i ekologicznej – poprzez wyposażenie pracowników rolnych w niezbędne kompetencje oraz kształtowanie spójnych ram politycznych dla przyszłości rolnictwa.

Wprowadzenie i omówienie projektu

W niniejszym rozdziale przedstawiono podstawy raportu AI4Agri zawierającego rekomendacje dla decydentów w sektorze rolnym. Omówiono tu motywacje stojące za projektem, wyzwania, z którymi mierzy się sektor rolny w obliczu podwójnej – ekologicznej i cyfrowej – transformacji, oraz rolę sztucznej inteligencji jako potencjalnego czynnika wspierającego zrównoważony rozwój. Rozdział zawiera również przegląd projektu AI4Agri: jego celów, partnerstwa oraz powiązania z kluczowymi strategiami Unii Europejskiej. Jego celem jest zapewnienie czytelnikom klarownego zrozumienia podstaw projektu i jego znaczenia w szerszym kontekście europejskich działań na rzecz przyszłości rolnictwa.

Kontekst i uzasadnienie

Sektor rolniczy znajduje się na rozdrożu podwójnej transformacji ekologicznej i cyfrowej. Zmiany klimatyczne, degradacja środowiska, zmiany demograficzne i globalne wyzwania związane z bezpieczeństwem żywnościowym wywierają bezprecedensową presję na europejskie systemy rolnicze. Jednocześnie postęp technologiczny, w szczególności sztuczna inteligencja (AI), oferuje nowe możliwości poprawy wydajności, zrównoważonego rozwoju i odporności w rolnictwie.

Pomimo tego potencjału nadal istnieją bariery. Rolnicy i przedsiębiorcy rolni często nie posiadają umiejętności cyfrowych i praktycznego doświadczenia w zakresie zastosowań sztucznej inteligencji. Obszary wiejskie borykają się z utrzymującymi się brakami infrastrukturalnymi i ogólnym brakiem dostępnych programów szkoleniowych dostosowanych do konkretnych potrzeb osób uczących się w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego (VET). Ponadto ramy polityczne zarówno na szczeblu krajowym, jak i unijnym nadal dostosowują się do skutków wdrożenia sztucznej inteligencji w rolnictwie.

W tym kontekście rozpoczęto realizację projektu Erasmus+ AI4Agri – Rozwój umiejętności ekologicznych i cyfrowych w zakresie wykorzystania sztucznej inteligencji w rolnictwie, którego celem jest wyposażenie pracowników sektora rolnego w wiedzę, umiejętności i kompetencje niezbędne do wykorzystania sztucznej inteligencji w zrównoważonym rolnictwie i rozwoju działalności gospodarczej.

Cele projektu

AI4Agri realizuje cztery nadrzędne cele:

1. **Wypełnienie luki w wiedzy** – zapewnienie specjalistom z branży rolniczej kompleksowego zrozumienia koncepcji i zastosowań sztucznej inteligencji w rolnictwie.
2. **Rozwijanie umiejętności cyfrowych** – wzmacnianie kompetencji cyfrowych oraz umiejętności pracy z narzędziami i platformami opartymi na sztucznej inteligencji.
3. **Promowanie zrównoważonego rozwoju** – promowanie rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji, które przyczyniają się do zrównoważonego rolnictwa i ochrony środowiska.
4. **Inspirowanie innowacyjności i przedsiębiorczości** – zachęcanie rolników i osób uczących się w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego do wykorzystywania sztucznej inteligencji w celu wprowadzania innowacji, tworzenia nowych modeli biznesowych i ekologicznej przedsiębiorczości.

Łącząc badania, szkolenia i dialog polityczny, projekt tworzy całościowe ramy integracji sztucznej inteligencji z sektorem rolnym.

Struktura projektu i pakiety robocze

Projekt podzielony jest na pięć pakietów roboczych (WP), z których każdy ma swój konkretny wkład w osiągnięcie wyników i wspólnie zapewniają realizację celów projektu.

- **WP1 – Zarządzanie projektem**

Cel: Zapewnienie skutecznej koordynacji, monitorowania i zapewnienia jakości.

Kluczowe rezultaty: Plan zarządzania, narzędzia monitorowania, sprawozdania okresowe i końcowe oraz ramy oceny wspierające efektywną współpracę między partnerami.

- **WP2 – Łączenie sztucznej inteligencji z sektorem rolnym: ocena aktualnego stanu i potrzeb**

Cel: Opracowanie mapy obecnego stanu wykorzystania sztucznej inteligencji w rolnictwie oraz określenie potrzeb szkoleniowych.

Kluczowe rezultaty: Kompleksowa analiza polityk, technologii i najlepszych praktyk na szczeblu unijnym i krajowym; badania ankietowe wśród zainteresowanych stron i okrągłe stoły w czterech krajach partnerskich; identyfikacja luk w umiejętnościach cyfrowych, barier infrastrukturalnych i możliwości wdrożenia sztucznej inteligencji.

- **WP3 – Opracowanie i realizacja szkolenia AI4Agri**

Cel: Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu szkoleniowego dla osób uczących się w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego oraz specjalistów z branży rolniczej.

Kluczowe rezultaty:

- **Program nauczania** zapewniający ustrukturyzowane ramy szkolenia dostosowane do celów projektu.
- **Podręcznik pedagogiczny** pomagający nauczycielom w stosowaniu interaktywnych, praktycznych metod.
- **Siedem modułów e-learningowych** obejmujących podstawowe tematy:
  1. *Wprowadzenie do sztucznej inteligencji w rolnictwie* – podstawowa wiedza na temat sztucznej inteligencji i jej obecne zastosowania.
  2. *Umiejętności cyfrowe dla współczesnego rolnika* – znajomość technologii cyfrowych i opanowanie narzędzi opartych na sztucznej inteligencji.
  3. *Sztuczna inteligencja dla zrównoważonej przyszłości* – rola sztucznej inteligencji w promowaniu ekologicznych praktyk i rolnictwa przyjaznego dla klimatu.
  4. *Stawanie się agropodsiębiorcą: innowacje i biznes oparte na sztucznej inteligencji* – wspieranie przedsiębiorczości i innowacji w agrobiznesie.
  5. *Zrozumienie sztucznej inteligencji – koncepcje i zastosowania* – badanie kluczowych technologii sztucznej inteligencji i ich znaczenia dla rolnictwa.

6. *Wykorzystanie sztucznej inteligencji w praktyce: dane i rolnictwo* – wykorzystanie sztucznej inteligencji do gromadzenia danych, analizy i optymalizacji praktyk rolniczych.
7. *Innowacje i strategię* – opracowywanie modeli biznesowych i strategii wykorzystujących sztuczną inteligencję.
  - **Raport z testu pilotażowego** dokumentujący wdrożenie modułów z udziałem 83 osób w czterech krajach. Raport potwierdził trafność materiałów i zasugerował ulepszenia w zakresie interaktywności i zaangażowania osób uczących się.

- **WP4 – Wykorzystanie sztucznej inteligencji w rolnictwie i rekomendacje polityczne**
Cel: Przekształcenie wyników badań i szkoleń w praktyczne rekomendacje dla decydentów w sektorze rolnym.

Kluczowe rezultaty: Krajowe i międzynarodowe okrągłe stoły, w których uczestniczyli rolnicy, nauczyciele, decydenci polityczni i dostawcy technologii. Podczas tych dialogów zidentyfikowano bariery, takie jak wysokie koszty inwestycji, brak umiejętności cyfrowych i słaba infrastruktura, jednocześnie podkreślając możliwości, takie jak modele usług oparte na współpracy/współdzieleniu oraz otwarte ramy danych. Proces ten zaowocował pięcioma międzynarodowymi filarami działań w sektorze rolnym: inwestycje w infrastrukturę, mechanizmy wsparcia finansowego, budowanie potencjału i szkolenia, otwarte dane i interoperacyjność oraz jasność etyczna/regulacyjna.

- **WP5 – Działania promocyjne AI4Agri**
Cel: Zapewnienie rozpowszechniania, wykorzystania i trwałości rezultatów projektu.

Kluczowe rezultaty: Strona internetowa projektu i kanały mediów społecznościowych, materiały komunikacyjne i promocyjne, wydarzenia upowszechniające w krajach partnerskich oraz strategia zrównoważonego rozwoju wspierająca długoterminowe wykorzystanie zasobów szkoleniowych AI4Agri przez dostawców usług kształcenia i szkolenia zawodowego, decydentów politycznych i społeczność rolniczą.

WP	Cel	Kluczowe rezultaty
WP1 – Zarządzanie projektem	Zapewnienie skutecznej koordynacji, monitorowania i zapewnienia jakości	Plan działania, narzędzia oceny, sprawozdawczość
WP2 – Ocena potrzeb	Analiza wykorzystania sztucznej inteligencji w rolnictwie i identyfikacja luk w umiejętnościach/szkoleniach	Raport z analizy końcowej; ankiety; okrągłe stoły z udziałem zainteresowanych stron
WP3 – Opracowanie szkoleń	Opracowanie programu nauczania, podręcznika i modułów e-learningowych	Program nauczania, podręcznik pedagogiczny, 7 modułów, raport z testu pilotażowego

WP	Cel	Kluczowe rezultaty
WP4 – Rekomendacje polityczne	Przekład wyników badań na praktyczne działania w sektorze rolnym	Krajowe/międzynarodowe okrągłe stoły, 5 filarów działań
WP5 – Działania promocyjne	Rozpowszechnianie i utrwalanie rezultatów projektu	Strona internetowa, wydarzenia, materiały komunikacyjne, strategia zrównoważonego rozwoju

Konsorcjum i partnerzy

Projekt jest realizowany przez międzynarodowe konsorcjum organizacji posiadających doświadczenie w dziedzinie rolnictwa, zrównoważonego rozwoju, innowacji cyfrowych i kształcenia zawodowego:

- **The Polish Farm Advisory and Training Centre (PL)** – koordynator projektu, specjalizujący się w szkoleniach rolniczych i rozwoju obszarów wiejskich.
- **IRIS Sustainable Development (SE)** – Organizacja pozarządowa promująca zrównoważony rozwój środowiska i wzmacnianie pozycji młodzieży.
- **Strategic Omnia Research and Technology Development Ltd (CY)** – MŚP skupiające się na zrównoważonych technologiach, dużych zbiorach danych i innowacjach w rolnictwie.
- **School of Foreign Languages S. Fafaliou (GR)** – doświadczeni w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego oraz opracowywania programów nauczania.
- **YET ASTIKI MI KERDOSKOPIKI ETAIREIA (GR)** – skupieni się na przedsiębiorczości, transformacji cyfrowej i budowaniu potencjału innowacyjnego.

Tak kompleksowe partnerstwo gwarantuje, że rezultaty projektu będą łączyć **wiedzę ekspercką w zakresie polityki sektora rolnego, innowacje cyfrowe, praktyczne szkolenia oraz możliwości dotarcia do odbiorców** zarówno na szczeblu lokalnym, jak i unijnym.

Zgodność z priorytetami UE (Zielony Ład, WPR, Dekada Cyfrowa)

Projekt jest bezpośrednio powiązany z kluczowymi strategiami i ramami UE:

- **Europejski Zielony Ład** – wspieranie neutralności klimatycznej i ochrony różnorodności biologicznej poprzez zrównoważone rolnictwo.
- **Wspólna polityka rolna (WPR 2023–2027)** – wspieranie innowacji, cyfryzacji i zrównoważonego rozwoju na obszarach wiejskich.
- **Cyfrowa dekada UE** – przyczynianie się do rozwoju umiejętności cyfrowych, infrastruktury cyfrowej i wdrażania nowych technologii.
- **Europejska agenda umiejętności** – poprawa przekwalifikowania i podnoszenia kwalifikacji pracowników rolnych.

Dzięki tym powiązaniom, AI4Agri przyczynia się do realizacji **ogólnounijnych ambicji dotyczących rolnictwa cyfrowego, inkluzywnego i przyjaznego dla klimatu**.

Metodologia opracowywania rekomendacji

Rekomendacje przedstawione w niniejszym raporcie są wynikiem uporządkowanej, wieloetapowej metodologii, która łączyła badania, szkolenia i dialog w czterech krajach europejskich. Takie podejście zapewniło, że zalecenia są nie tylko oparte na dowodach, ale także uwzględniają perspektywę rolników, nauczycieli, decydentów politycznych i dostawców technologii w sektorze rolnym.

Badania źródłowe (rezultaty WP2)

Punktem wyjścia dla metodologii były kompleksowe badania źródłowe przeprowadzone w ramach pakietu roboczego 2. Partnerzy przeanalizowali istniejące europejskie i krajowe ramy polityczne, realizowane strategie cyfryzacji oraz aktualny stan wdrażania sztucznej inteligencji w rolnictwie. Analiza wykazała:

- utrzymujące się braki infrastrukturalne na obszarach wiejskich,
- ograniczoną świadomość możliwości związanych ze sztuczną inteligencją wśród rolników i osób uczących się w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego,
- niewystarczającą integrację tematów związanych ze sztuczną inteligencją w systemach kształcenia zawodowego,
- rozbieżności między wysokopoziomowymi strategiami UE a krajowymi środkami realizacyjnymi.

Badania te dostarczyły podstawowej wiedzy na temat zarówno możliwości, jak i przeszkód, tworząc fundament dla kolejnych etapów projektu.

Ankiety dotyczące oceny potrzeb

W oparciu o badania źródłowe, partnerzy AI4Agri przeprowadzili ankiety oceniające potrzeby wśród rolników, doradców i nauczycieli kształcenia i szkolenia zawodowego w Polsce, Szwecji, na Cyprze i w Grecji. Ankiety dotyczyły postaw wobec sztucznej inteligencji, obecnego poziomu kompetencji cyfrowych oraz oczekiwań w zakresie szkoleń.

Kluczowe ustalenia obejmowały:

- duże zainteresowanie zastosowaniami sztucznej inteligencji w rolnictwie precyzyjnym i zarządzaniu zasobami,
- różnice pokoleniowe w zakresie umiejętności cyfrowych, przy czym młodszy uczestnicy wykazują większą gotowość do nauki,
- zapotrzebowanie na praktyczne możliwości nauki, a nie wyłącznie szkolenia teoretyczne.

Uzyskane rezultaty wskazały na braki w umiejętnościach, które należy uzupełnić w ramach programu nauczania AI4Agri.

Debaty eksperckie (poziom krajowy)

Aby pogłębić zrozumienie wyników badania, w każdym kraju partnerskim zorganizowano dyskusje przy okrągłym stole. W tych krajowych dialogach wzięli udział przedstawiciele różnych zainteresowanych stron, tacy jak rolnicy, spółdzielnie, doradcy, nauczyciele i lokalni decydenci polityczni.

Debaty eksperckie miały trzy cele:

1. weryfikacja rezultatów ankiety w oparciu o rzeczywiste doświadczenia,
2. identyfikacja wyzwań kontekstowych (np. dostępność internetu na obszarach wiejskich na Cyprze i w Grecji, bariery kosztowe w Polsce, kwestie etyczne w Szwecji),
3. gromadzenie sugestii dotyczących instrumentów wspierających zastosowanie AI w sektorze rolnym.

Interaktywny charakter okrągłych stołów zapewnił reprezentację różnorodnych opinii, w tym tych często niedostatecznie reprezentowanych w dyskusjach na temat cyfryzacji sektora rolnego.

Testy pilotażowe i informacje zwrotne od interesariuszy (WP3.4)

Pakiet roboczy nr 3 obejmował pilotażowy test programu szkoleniowego AI4Agri z udziałem 83 osób z czterech krajów. Wśród uczestników znaleźli się rolnicy, studenci kierunków rolniczych oraz trenerzy kształcenia i szkolenia zawodowego. W ramach pilotażu sprawdzono przydatność, dostępność i skuteczność siedmiu modułów e-learningowych.

Z opinii zebranych podczas programu pilotażowego wynika, że:

- modułowa struktura była dobrze dostosowana do różnych grup uczących się,
- szczególnie ceniono studia przypadków i ćwiczenia praktyczne,
- niektórzy uczestnicy prosili o więcej funkcji interaktywnych i demonstracji w rzeczywistych warunkach,
- szkolenie powinno być uzupełnione usługami doradczymi i lokalnymi placówkami demonstracyjnymi.

Rezultaty testów pilotażowych zapewniły istotne dane, które wpłynęły na udoskonalenie materiałów szkoleniowych oraz rekomendacji dla decydentów, zwłaszcza w zakresie rozwijania potencjału i edukacji.

Międzynarodowe dialogi (WP4)

Ostatnim etapem metodologii było zorganizowanie okrągłych stołów w celu identyfikacji barier i możliwości wdrażania sztucznej inteligencji w sektorze rolnym oraz opracowania praktycznych rekomendacji dla decydentów i innych kluczowych interesariuszy zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym w ramach pakietu roboczego 4. Okrągłe stoły w Polsce, Szwecji, na Cyprze i w Grecji zgromadziły decydentów politycznych, rolników, dostawców usług kształcenia i szkolenia zawodowego, naukowców oraz firmy technologiczne.

Na poziomie międzynarodowym wyniki zostały zsyntetyzowane w celu zidentyfikowania wspólnych wyzwań i podobieństw między krajami. Wyłoniło się pięć powtarzających się tematów:

1. wysokie koszty początkowe związane z technologiami sztucznej inteligencji,
2. brak infrastruktury cyfrowej na obszarach wiejskich,
3. niska świadomość mechanizmów finansowania w ramach wspólnej polityki rolnej (WPR),
4. potrzeba ukierunkowanych, modułowych programów szkoleniowych,

5. obawy dotyczące etyki, własności danych i przejrzystości.

Wnioski te zostały zebrane w pięciu filarach działań przedstawionych w niniejszym raporcie. Proces iteracyjny i partycypacyjny zapewnił, że zalecenia są nie tylko zgodne ze strategiami UE, ale także odzwierciedlają realia rolników i nauczycieli w krajach partnerskich.

Studia przypadków i najlepsze praktyki

Projekt AI4Agri dostarczył bogatego zbioru dowodów na to, jak sztuczna inteligencja może wspierać rolnictwo w różnych kontekstach europejskich. W niniejszym rozdziale przedstawiono cztery ilustrujące studia przypadków oraz najlepsze praktyki zidentyfikowane w ramach badań, ankiet, szkoleń pilotażowych i krajowych okrągłych stołów. Podkreślają one zarówno możliwości, jak i wyzwania związane z wdrażaniem sztucznej inteligencji, stanowiąc inspirację dla decydentów i praktyków.

Rolnictwo precyzyjne w Polsce

W Polsce rolnictwo precyzyjne zaczyna zyskiwać na popularności, szczególnie wśród średnich i dużych gospodarstw. Rolnicy coraz częściej stosują drony wyposażone w sztuczną inteligencję oraz systemy obrazowania satelitarne do monitorowania stanu upraw, wykrywania wczesnych objawów chorób oraz optymalizacji nawadniania i nawożenia.

Jeden z przykładów najlepszych praktyk pochodzi z centrum doradztwa rolniczego, gdzie narzędzia sztucznej inteligencji zostały włączone do szkoleń dla lokalnych rolników. Dzięki analizie danych z pól w czasie rzeczywistym rolnicy nauczyli się podejmować świadome decyzje dotyczące wykorzystania środków produkcji, co pozwoliło im obniżyć koszty i zmniejszyć wpływ na środowisko.

Najważniejsze wnioski

- Praktyczne demonstracje znacznie zwiększają zaufanie do technologii sztucznej inteligencji.
- Rolnictwo precyzyjne dobrze wpisuje się w Europejski Zielony Ład, wspierając efektywne gospodarowanie zasobami i redukcję emisji.
- Mniejsze gospodarstwa rolne wymagają modeli współpracy lub programów leasingowych, aby pokonać wysokie koszty inwestycyjne.

Polityka eksperymentów cyfrowych w Szwecji

Szwecja wyróżnia się sprzyjającym środowiskiem regulacyjnym dla innowacji. Krajowe polityki zachęcają do eksperymentów cyfrowych poprzez tzw. piaskownice regulacyjne. Te kontrolowane środowiska pozwalają rolnikom, dostawcom technologii i badaczom testować rozwiązania AI w rzeczywistych warunkach bez natychmiastowych przeszkód regulacyjnych.

Jednym z przykładów było testowanie systemów monitorowania zwierząt gospodarskich opartych na sztucznej inteligencji. Rolnicy mogli testować technologie rozpoznawania twarzy i analizy zachowań w celu wykrywania wczesnych objawów chorób u stad bydła mlecznego. Podejście oparte na piaskownicy umożliwiło szybkie uczenie się, dostosowywanie i przekazywanie informacji zwrotnych dotyczących polityki.

Najważniejsze wnioski

- Elastyczność przepisów przyspiesza innowacje i budowanie zaufania.

- Eksperymenty w bezpiecznym środowisku zmniejszają postrzegane ryzyko dla rolników.
- Partnerstwa publiczno-prywatne są niezbędne do skalowania skutecznych rozwiązań poza projekty pilotażowe.

Modele współpracy w zakresie usług sztucznej inteligencji w Grecji

Podczas debaty okrągłego stołu w Grecji wyrażono duże zainteresowanie podejściem opartym na współpracy lub wspólnych usługach w zakresie wdrażania sztucznej inteligencji. Biorąc pod uwagę powszechność małych gospodarstw rolnych, wielu interesariuszy argumentowało, że indywidualne inwestycje w technologie sztucznej inteligencji są nierealne. Zamiast tego spółdzielnie i organizacje producentów mogłyby połączyć zasoby w celu zakupu i obsługi narzędzi sztucznej inteligencji, takich jak drony, inteligentne czujniki lub oprogramowanie do zarządzania gospodarstwem rolnym oparte na sztucznej inteligencji.

Jedną z obiecujących praktyk, o których była mowa, było tworzenie centrów usługowych, gdzie rolnicy mają wspólny dostęp do systemów monitorowania gleby i zarządzania uprawami opartych na sztucznej inteligencji. Takie modele zmniejszają indywidualne koszty, ułatwiają dzielenie się wiedzą i sprzyjają wspólnemu korzystaniu z innowacji cyfrowych.

Najważniejsze wnioski

- Modele oparte na współpracy sprawiają, że wdrażanie sztucznej inteligencji staje się bardziej dostępne dla drobnych rolników.
- Wspólne usługi wzmacniają sieci rolników i wymianę wiedzy.
- Potrzebne jest wsparcie decydentów, aby włączyć modele oparte na współpracy w zakresie sztucznej inteligencji do krajowych programów rozwoju obszarów wiejskich.

Wyzwania związane z tradycyjnym rolnictwem a rolnictwem inteligentnym na Cyprze

Na Cyprze wprowadzenie sztucznej inteligencji w rolnictwie jest utrudnione przez znaczne braki w infrastrukturze cyfrowej i ograniczoną świadomość na temat nowych technologii. Tradycyjne metody uprawy pozostają dominujące, szczególnie na obszarach wiejskich o słabej łączności internetowej.

Podczas spotkań projektowych rolnicy byli sceptyczni wobec sztucznej inteligencji, często myląc ją z ogólnymi narzędziami cyfrowymi. Jednak pilotażowe prezentacje paneli sterowania opartych na sztucznej inteligencji do planowania nawadniania pokazały, że młodszy rolnicy chętnie eksperymentują z inteligentnymi rozwiązaniami, pod warunkiem, że koszty są do zaakceptowania.

Najważniejsze wnioski

- Infrastruktura wiejska jest warunkiem koniecznym dla transformacji cyfrowej w rolnictwie.
- Przed rozpoczęciem zaawansowanych szkoleń z zakresu sztucznej inteligencji należy przeprowadzić działania uświadamiające i podstawowe szkolenia z zakresu umiejętności cyfrowych.
- Punkty demonstracyjne i wzajemne uczenie się są skutecznymi punktami wyjścia dla budowania zaufania rolników.

Perspektywy interesariuszy

W ramach projektu AI4Agri położono duży nacisk na zaangażowanie szerokiego grona interesariuszy, w tym rolników, doradców rolniczych, nauczycieli kształcenia i szkolenia zawodowego, decydentów politycznych, naukowców i dostawców technologii. Ich opinie zebrano za pomocą ankiet, krajowych dyskusji przy okrągłym stole, testów pilotażowych i międzynarodowych dialogów z udziałem decydentów. Głosy te odzwierciedlają zarówno entuzjazm, jak i obawy związane z wdrażaniem sztucznej inteligencji w rolnictwie.

Najważniejsze spostrzeżenia interesariuszy

- **Rolnicy** wyrazili zainteresowanie zastosowaniami sztucznej inteligencji, które bezpośrednio obniżają koszty, oszczędzają czas i zwiększają plony, takimi jak precyzyjne nawadnianie, wykrywanie szkodników i prognozowanie plonów. Jednocześnie zwrócili uwagę na przeszkody, takie jak wysokie koszty inwestycji, niejasny zwrot z inwestycji i ograniczony dostęp do szkoleń.
- **Doradcy i usługodawcy w zakresie doradztwa rolniczego** postrzegali sztuczną inteligencję jako szansę na unowocześnienie praktyk doradczych i dostarczanie rolnikom zaleceń opartych na danych. Uznali jednak również, że sami potrzebują podnoszenia kwalifikacji w zakresie narzędzi cyfrowych i sztucznej inteligencji, aby skutecznie wspierać odbiorców końcowych.
- **Nauczyciele i usługodawcy w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego** podkreślili znaczenie włączenia sztucznej inteligencji do programów nauczania w zakresie rolnictwa. Podkreślili, że nauka musi być praktyczna, modułowa i łatwo dostosowywalna do potrzeb osób uczących się o różnym poziomie umiejętności cyfrowych.
- **Decydenci polityczni** uznali potencjał sztucznej inteligencji w realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu i WPR. Dostrzegli jednak luki w zakresie świadomości, mechanizmów finansowania i jasności przepisów, szczególnie w odniesieniu do własności danych i interoperacyjności.

Opinie z branży

“Sztuczna inteligencja mogłaby pomóc nam przewidywać plony i ograniczać marnotrawstwo, ale wielu rolników nie wie, jak zacząć. Potrzebujemy praktycznych, niedrogich narzędzi.” – Rolnik, Grecja

“Infrastruktura cyfrowa na obszarach wiejskich jest warunkiem koniecznym. Bez szybkiego internetu szkolenia i narzędzia sztucznej inteligencji pozostają niedostępne.” – Doradca rolny, Polska

“Nasi uczniowie są ciekawi i otwarci na sztuczną inteligencję, ale potrzebują przykładów z życia, a nie tylko teorii.” – Nauczyciel kształcenia i szkolenia zawodowego, Cypr

“Sztuczna inteligencja może wspierać rolnictwo przyjazne dla klimatu, ale musimy zapewnić zaufanie, przejrzystość i jasne wytyczne etyczne.” – Ekspert ds. polityki, Szwecja

Różnice pokoleniowe i edukacyjne

Projekt ujawnił również wyraźne różnice pokoleniowe i edukacyjne w zakresie wykorzystania sztucznej inteligencji w rolnictwie:

- **Młodszy rolnicy i uczniowie** wykazywali wyższy poziom umiejętności cyfrowych, otwartość na eksperymenty i zainteresowanie możliwościami przedsiębiorczości związanymi ze sztuczną inteligencją.
- **Starsi rolnicy** byli często bardziej sceptyczni, postrzegając sztuczną inteligencję jako złożoną, kosztowną lub niepotrzebną w ich codziennej pracy. Podkreślali oni potrzebę widocznych, namacalnych dowodów korzyści płynących ze sztucznej inteligencji przed rozważeniem jej wdrożenia.
- **Nauczyciele** podkreślali potrzebę wypełnienia tej luki poprzez dostosowanie treści szkoleń do różnych poziomów gotowości cyfrowej. Moduły wprowadzające i nauka między rówieśnikami były postrzegane jako skuteczne strategie budowania zaufania i stopniowego wprowadzania bardziej zaawansowanych koncepcji sztucznej inteligencji.

Kontekst polityczny

Pomyślnego wdrożenia sztucznej inteligencji w rolnictwie nie można zrozumieć bez uwzględnienia szerszego kontekstu politycznego, w którym funkcjonuje ten sektor. W niniejszym rozdziale przedstawiono znaczenie Europejskiego Zielonego Ładu, wspólnej polityki rolnej (WPR) oraz programu cyfryzacji UE dla sektora rolnego. Podkreśla możliwości, jakie sztuczna inteligencja może stworzyć dla zrównoważonego rolnictwa i działań na rzecz klimatu, a jednocześnie zwraca uwagę na kluczową rolę kształcenia i szkolenia zawodowego (VET) w zapewnianiu rolnikom i społecznościom wiejskim umiejętności niezbędnych do wprowadzania innowacji. Umieszczając AI4Agri w tych ramach, rozdział pokazuje, w jaki sposób projekt przyczynia się do realizacji bieżących priorytetów europejskich.

Priorytet polityki UE	Wkład AI4Agri
Europejski Zielony Ład	Promuje zrównoważone praktyki rolnicze oparte na sztucznej inteligencji, optymalizację zasobów i rolnictwo przyjazne dla klimatu.
Reforma WPR	Włącza wdrażanie sztucznej inteligencji do programów ekologicznych, szkoleń i wsparcia doradczego dla rolników.
Plan działania w zakresie edukacji cyfrowej	Zapewnia innowacyjne moduły e-learningowe, szkolenia z zakresu umiejętności cyfrowych oraz zasoby ukierunkowane na kształcenie i szkolenie zawodowe.
Ustawa UE o sztucznej inteligencji	Podnosi świadomość w zakresie etycznej sztucznej inteligencji, przejrzystości i własności danych w zastosowaniach rolniczych.

Rolnictwo w Europejskim Zielonym Ładzie

Europejski Zielony Ład uznaje rolnictwo za centralny filar europejskiej strategii w zakresie klimatu i różnorodności biologicznej. Ponieważ sektor ten odpowiada za około 10% emisji gazów cieplarnianych w UE, niezbędne jest przyjęcie innowacyjnych podejść. Rozwiązania oparte na sztucznej inteligencji mogą zmniejszyć wpływ na środowisko poprzez optymalizację wykorzystania środków produkcji, monitorowanie stanu gleby, prognozowanie pogody i wspieranie praktyk opartych na obiegu zamkniętym.

Rola sztucznej inteligencji w zrównoważonym rolnictwie i działaniach na rzecz klimatu

Sztuczna inteligencja dostarcza narzędzia umożliwiające przejście od tradycyjnego, wymagającego dużych nakładów rolnictwa do **rolnictwa precyzyjnego i przyjaznego dla klimatu**. Umożliwia ona:

- Inteligentne systemy nawadniania i nawożenia, ograniczające marnotrawstwo zasobów.
- Wczesne wykrywanie szkodników i chorób poprzez rozpoznawanie obrazów.
- Modele prognostyczne poprawiające odporność na ekstremalne warunki klimatyczne.
- Monitorowanie różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów w czasie rzeczywistym.

Dzięki integracji tych technologii sektor ten może jednocześnie zająć się kwestiami bezpieczeństwa żywnościowego, zrównoważonego rozwoju i konkurencyjności.

Znaczenie dla kształcenia i szkolenia zawodowego (VET)

Kluczowym czynnikiem umożliwiającym tę transformację jest **rozwój umiejętności**. Wiele rolników, zwłaszcza drobni producenci i starsi pracownicy, nie posiada kompetencji cyfrowych niezbędnych do skutecznego wdrożenia sztucznej inteligencji. Projekt AI4Agri wypełnia tę lukę poprzez:

- Opracowanie dostosowanych do potrzeb szkoleń zawodowych w zakresie sztucznej inteligencji w rolnictwie.
- Zapewnienie dostępnych i elastycznych możliwości kształcenia.
- Budowanie świadomości na temat sztucznej inteligencji jako czynnika sprzyjającego rozwijaniu **umiejętności ekologicznych i cyfrowych**.

Podejście to bezpośrednio przyczynia się do realizacji **unijnej agendy umiejętności** i zwiększa odporność rynków pracy na obszarach wiejskich.

Bariery i luki regulacyjne

Potencjał transformacyjny sztucznej inteligencji w rolnictwie jest niepodważalny, jednak jej wdrażanie w Europie pozostaje fragmentaryczne i nierównomierne. Bariery utrudniające przyjęcie sztucznej inteligencji wykraczają daleko poza pojedyncze gospodarstwa lub technologie; odzwierciedlają one głębsze nierówności strukturalne, niejasności regulacyjne i luki w strategicznym dostosowaniu na poziomie UE. Jeśli przeszkody te nie zostaną usunięte w sposób kompleksowy, istnieje ryzyko, że sztuczna inteligencja pogłębi istniejące podziały – między dużymi i małymi gospodarstwami, regionami zaawansowanymi technologicznie i regionami pozostającymi w tyle oraz podmiotami dysponującymi dużym kapitałem i podmiotami o ograniczonych zasobach. W niniejszym rozdziale przedstawiono krytyczną ocenę barier, które należy pokonać, aby uwolnić potencjał sztucznej inteligencji jako czynnika sprzyjającego zrównoważonemu, integracyjnemu i konkurencyjnemu rolnictwu europejskiemu.

Deficyt infrastruktury i przepaść cyfrowa

Łączność cyfrowa stanowi podstawę rolnictwa 4.0. Jednak w wielu regionach wiejskich dostęp do łączności szerokopasmowych i sieci 5G pozostaje niewystarczający, co uniemożliwia rolnikom korzystanie z platform opartych na sztucznej inteligencji, analiz w chmurze lub systemów doradczych działających w czasie rzeczywistym. To opóźnienie cyfrowe utrwała dwubiegunowość rolnictwa w Europie: zaawansowane technologicznie klastry w regionach o dobrym dostępie do sieci oraz izolowani cyfrowo

drobni rolnicy w innych regionach. Wyeliminowanie tej luki jest nie tylko koniecznością techniczną, ale także imperatywem politycznym dla spójności terytorialnej.

Wysokie koszty i ograniczone wsparcie finansowe

Technologie sztucznej inteligencji wymagają znacznych inwestycji początkowych – od precyzyjnych czujników i autonomicznych maszyn po platformy zarządzania danymi. W przypadku małych i średnich gospodarstw rolnych bilans kosztów i korzyści pozostaje niekorzystny bez ukierunkowanych dotacji lub mechanizmów finansowania. Obecne instrumenty WPR zapewniają fragmentaryczne wsparcie, ale nie są w stanie zapewnić systemowej przystępności cenowej. Brak integracyjnych modeli finansowych grozi koncentracją innowacji wśród dużych przedsiębiorstw rolniczych, co pogłębia nierówności strukturalne.

Niski poziom umiejętności cyfrowych i luka kompetencyjna

Niski poziom umiejętności cyfrowych, szczególnie wśród starszych rolników, stanowi jedną z najtrudniejszych przeszkód. Oprócz umiejętności technicznych istnieją również bariery kulturowe: niechęć do eksperymentowania z przełomowymi technologiami, obawa przed zastąpieniem tradycyjnej wiedzy oraz ograniczony kontakt z ekosystemami innowacji. Luka w umiejętnościach jest zatem nie tylko kwestią kompetencji, ale także zaufania, sposobu myślenia i gotowości kulturowej. Jej pokonanie wymaga ponownego przemyślenia strategii kształcenia zawodowego i uczenia się przez całe życie.

Fragmentaryczne zarządzanie danymi

Sztuczna inteligencja opiera się na danych, jednak zbiory danych dotyczących rolnictwa pozostają fragmentaryczne, niespójne i rozproszone między sektorem publicznym, prywatnym i badawczym. Brak zharmonizowanych ram zarządzania danymi rolniczymi osłabia interoperacyjność i zmniejsza niezawodność zastosowań sztucznej inteligencji. Ponadto brak jasnych zasad dotyczących udostępniania danych pogłębia asymetrię, umożliwiając większym podmiotom monopolizowanie cennych informacji, a jednocześnie wykluczając mniejsze podmioty. Bez europejskiej „przestrzeni danych dla rolnictwa w ramach Zielonego Ładu” wdrożenie sztucznej inteligencji pozostanie poniżej optymalnego poziomu.

Niepewność etyczna i prawna

Szybkie wdrażanie sztucznej inteligencji w rolnictwie wyprzedza opracowywanie odpowiednich zabezpieczeń etycznych i prawnych. Nerozwiazane pozostają kwestie dotyczące odpowiedzialności za decyzje podejmowane przez sztuczną inteligencję, przejrzystości algorytmów oraz ochrony autonomii rolników i ich praw do danych. Brak dostosowanych do potrzeb rolnictwa wytycznych w ramach szerszej unijnej ustawy o sztucznej inteligencji powoduje niepewność, która z kolei hamuje inwestycje i wdrażanie nowych rozwiązań. Budowanie zaufania do sztucznej inteligencji będzie wymagało solidnych ram etycznych i jasnych standardów prawnych, które uwzględnią specyfikę kontekstu rolniczego.

Możliwości zastosowania sztucznej inteligencji w rolnictwie

Pomimo utrzymujących się barier, sztuczna inteligencja stanowi wyjątkową okazję do ponownego przemyślenia europejskiego rolnictwa zgodnie z podwójną transformacją ekologiczną i cyfrową. Strategiczne wdrożenie sztucznej inteligencji może spowodować przejście sektora od modelu opartego na wydajności do modelu zrównoważonego, odpornego i opartego na wiedzy. Sztuczna

inteligencja nie jest jedynie narzędziem technologicznym, ale powinna być postrzegana jako katalizator transformacji systemowej, umożliwiający rolnikom dostosowanie produkcji żywności do celów klimatycznych, ochrony różnorodności biologicznej i rewitalizacji obszarów wiejskich. W niniejszym rozdziale przedstawiono najbardziej obiecujące obszary, w których sztuczna inteligencja może zapewnić długoterminowe korzyści dla europejskiego sektora rolnego i agendy politycznej.

Sztuczna inteligencja na rzecz zrównoważonych systemów żywnościowych (od pola do stołu)

Technologie sztucznej inteligencji umożliwiają stosowanie precyzyjnych praktyk rolniczych, które optymalizują zużycie nawozów, pestycydów i wody. Modele uczenia maszynowego mogą przewidywać stres upraw, wcześniej wykrywać choroby i zalecać ukierunkowane interwencje, zmniejszając w ten sposób wpływ na środowisko przy jednoczesnym zwiększeniu wydajności. Poza gospodarstwami rolnymi sztuczna inteligencja wspiera optymalizację łańcucha dostaw, pomagając ograniczyć straty żywności, poprawić identyfikowalność i zwiększyć zaufanie konsumentów. W ten sposób sztuczna inteligencja staje się podstawowym czynnikiem umożliwiającym realizację unijnej strategii „od pola do stołu”, łącząc cele zrównoważonego rozwoju z imperatywami bezpieczeństwa żywnościowego.

Sztuczna inteligencja na rzecz energii i działań na rzecz klimatu

Rolnictwo jest zarówno czynnikiem przyczyniającym się do zmian klimatu, jak i ich ofiarą. Zastosowania sztucznej inteligencji – od modelowania klimatu do optymalizacji integracji energii odnawialnej w gospodarstwach rolnych – mogą odegrać decydującą rolę w ograniczaniu emisji i zwiększaniu odporności. Umożliwiając inteligentniejsze nawadnianie, energooszczędne zarządzanie szklarniami i predykcijną konserwację instalacji odnawialnych, sztuczna inteligencja bezpośrednio przyczynia się do realizacji celu UE w zakresie neutralności klimatycznej zgodnie z europejskim prawem klimatycznym. Dzięki temu rolnictwo nie jest postrzegane jako problem, ale jako strategiczny partner w transformacji energetycznej Europy.

Sztuczna inteligencja na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym i efektywnego wykorzystania

Sztuczna inteligencja ma potencjał, aby przekształcić linearne modele rolnicze w modele o obiegu zamkniętym. Dzięki zaawansowanej analizie rolnicy mogą poddawać recyklingowi składniki odżywcze, optymalizować wykorzystanie środków produkcji i ograniczać ilość odpadów na każdym etapie produkcji. Inteligentne systemy sortowania odpadów, technologie recyklingu oparte na sztucznej inteligencji oraz analiza przepływu materiałów mogą wykraczać poza rolnictwo i obejmować szerszy łańcuch rolno-spożywczy. Innowacje te bezpośrednio wspierają plan działania UE na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym, czyniąc rolnictwo motorem efektywnego gospodarowania zasobami i ochrony środowiska.

Sztuczna inteligencja w monitorowaniu różnorodności biologicznej i środowiska

Narzędzia oparte na sztucznej inteligencji do obrazowania satelitarnego, drony i monitorowanie oparte na czujnikach umożliwiają bezprecedensowy wgląd w ekosystemy. Rolnicy, decydenci i naukowcy mogą wykrywać wylesianie, monitorować degradację gleby, śledzić populacje dzikich zwierząt i oceniać różnorodność biologiczną niemal w czasie rzeczywistym. Narzędzia te nie tylko chronią ekosystemy, ale także dostarczają podstawy dowodowe dla skuteczniejszych działań

decyzyjnych. W tym sensie sztuczna inteligencja nie jest tylko technologią rolniczą - jest kamieniem węgielnym ambicji Europy, aby do 2030 r. odwrócić proces utraty różnorodności biologicznej.

Rekomendacje dla sektora rolnego i decydentów

Sukces sztucznej inteligencji w europejskim rolnictwie będzie zależał nie tylko od innowacji technologicznych, ale także od odważnych, spójnych i zorientowanych na przyszłość ram politycznych. Aby sztuczna inteligencja stała się motorem zrównoważonego rozwoju i integracji społecznej, instytucje europejskie i krajowe muszą włączyć ją do architektury wspólnej polityki rolnej (WPR), europejskiego zielonego Ładu i programu „Cyfrowa dekada”. W niniejszym rozdziale przedstawiono rekomendacje dla decydentów, które mają na celu usunięcie barier systemowych przy jednoczesnym maksymalnym wykorzystaniu możliwości. Każde zalecenie jest bezpośrednio powiązane z priorytetami UE, co zapewnia jego znaczenie dla decydentów na szczeblu krajowym i europejskim.

Włączenie sztucznej inteligencji do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju w ramach WPR

Bariera: Niewystarczające włączenie AI do programów i mechanizmów rozwoju obszarów wiejskich.

Zalecenie: Ustanowienie ekologicznych programów WPR i środków rozwoju obszarów wiejskich wyraźnie finansujących narzędzia sztucznej inteligencji, które przyczyniają się do redukcji emisji, ochrony różnorodności biologicznej i efektywności nakładów.

Zastosowanie: Zapewnia bezpośrednie powiązanie wdrażania sztucznej inteligencji z ekologiczną architekturą WPR, tworząc synergię między cyfryzacją a zrównoważonym rozwojem.

Utworzenie wiejskich centrów innowacji cyfrowych

Bariera: Przepaść cyfrowa i brak praktycznego wsparcia.

Zalecenie: Rozszerzenie działalności centrów innowacji cyfrowych UE na obszary wiejskie poprzez utworzenie gospodarstw demonstracyjnych, organizację szkoleń na miejscu oraz udostępnienie wspólnej infrastruktury cyfrowej.

Zastosowanie: Przyczynia się do realizacji celów unijnej dekady cyfrowej, jednocześnie sprzyjając spójności terytorialnej i wspierając krajowe strategie rozwoju obszarów wiejskich.

Opracowanie ogólnych unijnych ram zarządzania danymi rolniczymi

Bariera: Fragmentaryczne, niespójne systemy danych.

Zalecenie: Utworzenie „przestrzeni danych dla rolnictwa w ramach Zielonego Ładu” w celu zapewnienia otwartego, etycznego i interoperacyjnego dostępu do danych rolniczych we wszystkich państwach członkowskich.

Zastosowanie: Zgodność z europejską strategią w zakresie danych i inicjatywą GAIA-X, budowanie zaufania i umożliwianie transgranicznych innowacji.

Wprowadzenie standardów „Green AI by Design” (Zielonej sztucznej inteligencji od samego początku)

Bariera: Niepewność etyczna i środowiskowa związana ze sztuczną inteligencją.

Zalecenie: Ustanowienie ogólnych unijnych norm dotyczących energooszczędnych, przejrzystych i przyjaznych dla środowiska modeli sztucznej inteligencji w rolnictwie.

Zastosowanie: Opiera się na unijnej ustawie o sztucznej inteligencji i polityce dotyczącej

zrównoważonych produktów, zapewniając, że cyfryzacja przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, a nie go osłabia.

Stworzenie mikrograntów przeznaczonych na sztuczną inteligencję i finansowanie innowacji

Bariera: Wykluczenie finansowe małych i średnich gospodarstw rolnych.

Zalecenie: Zapewnienie drobnych dotacji i ukierunkowanych subsydiów dla drobnych rolników i spółdzielni w celu wdrożenia narzędzi sztucznej inteligencji, a także dostępu do usług doradczych.

Zastosowanie: Możliwość wdrożenia w ramach instrumentów innowacyjnych WPR oraz krajowych planów odbudowy i odporności.

Promowanie spójności polityki na wielu poziomach

Bariera: Fragmentacja między środkami UE a środkami krajowymi.

Zalecenie: Dostosowanie krajowych planów strategicznych WPR do priorytetów UE w zakresie cyfryzacji i ekologii, zapewniając spójność między państwami członkowskimi.

Zastosowanie: Wzmocnienie koordynacji działań i uniknięcie fragmentacji przy wdrażaniu sztucznej inteligencji w rolnictwie w Europie.

Bariera	Rekomendacje dla decydentów sektora rolnego	Zastosowanie na poziomie UE / krajowym
Deficyt infrastruktury i cyfrowa przepaść na obszarach wiejskich	Utworzenie wiejskich centrów innowacji cyfrowych oferujących łączność, szkolenia i miejsca prezentacji.	UE: Rozszerzenie programu „Cyfrowa Europa” i CEF2 na obszary wiejskie. Krajowe: Włączenie centrów do planów strategicznych WPR i programów szerokopasmowego dostępu do Internetu na obszarach wiejskich.
Wysokie koszty i ograniczone wsparcie finansowe	Wprowadzenie mikrograntów przeznaczonych na sztuczną inteligencję oraz dotacji na innowacje dla drobnych rolników i spółdzielni.	UE: Pilotażowe programy EFRROW i „Horyzont Europa”. Krajowe: Programy ekologiczne WPR oraz Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności.
Niski poziom umiejętności cyfrowych i luka kompetencyjna	Uwzględnienie modułów szkoleniowych dotyczących sztucznej inteligencji w programie Erasmus+, transfer wiedzy w ramach WPR oraz kształcenie ustawiczne.	UE: Erasmus+ KA2 i pakt na rzecz umiejętności. Krajowe: nauczyciele kształcenia i szkolenia zawodowego oraz służby doradztwa rolniczego.
Fragmentaryczne zarządzanie danymi	Opracowanie unijnej „przestrzeni danych dla rolnictwa w ramach Zielonego Ładu” , zapewniającej otwarte, etyczne i interoperacyjne dane.	UE: Dostosowanie do europejskiej strategii w zakresie danych i GAIA-X. Krajowe: Dostosowanie krajowych platform danych do standardów obowiązujących w całej UE.

Bariera	Rekomendacje dla decydentów sektora rolnego	Zastosowanie na poziomie UE / krajowym
Niepewność etyczna i prawna	Wprowadzenie standardów „Green AI by Design” dotyczących przejrzystości, efektywności energetycznej i praw rolników do danych.	UE: Włączenie do ustawy o sztucznej inteligencji i celów cyfrowej dekady. Krajowe: Dostosowanie wdrożenia przez ministerstwa rolnictwa/cyfryzacji.
Fragmentacja polityki	Zapewnienie spójności polityki na wielu poziomach poprzez dostosowanie planów strategicznych WPR do priorytetów UE w zakresie cyfryzacji i ekologii.	UE: Monitorowanie spójności poprzez DG AGRI i DG CONNECT. Krajowe: Koordynacja między ministerstwami i dostosowanie polityki.

Zaangażowanie wielu interesariuszy

Wdrożenie sztucznej inteligencji w rolnictwie nie jest wyłącznie wyzwaniem technologicznym – jest to transformacja społeczna. Jej sukces zależy od aktywnego udziału wielu interesariuszy na różnych szczeblach zarządzania i w różnych sektorach. Rolnicy, twórcy technologii, decydenci polityczni, nauczyciele i społeczeństwo obywatelskie muszą wspólnie tworzyć rozwiązania, które będą integracyjne, etyczne i dostosowane do lokalnych warunków. W niniejszym rozdziale podkreślono rolę i obowiązki kluczowych podmiotów, kładąc nacisk na znaczenie wspólnego zarządzania dla wdrożenia sztucznej inteligencji w europejskim rolnictwie.

Stowarzyszenia rolników i spółdzielnie

Organizacje rolnicze odgrywają kluczową rolę w budowaniu zaufania, rozpowszechnianiu wiedzy i wprowadzaniu innowacji na większą skalę. Dzięki połączeniu zasobów i stworzeniu modeli współpracy w zakresie wykorzystania sztucznej inteligencji mogą one obniżyć koszty i zdemokratyzować dostęp do technologii.

Firmy z branży agrotechnicznej i deweloperzy sztucznej inteligencji

Sektor prywatny musi zapewnić, aby rozwiązania oparte na sztucznej inteligencji były przystępne cenowo, skalowalne i przyjazne dla środowiska. Deweloperzy powinni ściśle współpracować z rolnikami w celu opracowania przyjaznych dla użytkownika narzędzi, które respektują suwerenność danych i są zgodne z celami UE w zakresie zrównoważonego rozwoju.

Instytucje kształcenia zawodowego i instytucje badawcze

Instytucje kształcenia i szkolenia zawodowego odgrywają kluczową rolę w wyposażaniu pracowników sektora rolnego w umiejętności niezbędne do przejścia na technologie cyfrowe. Uniwersytety i instytuty badawcze dostarczają opartych na dowodach spostrzeżeń, kształtując zarówno treść szkoleń, jak i ramy działań politycznych. Wspólnie zapewniają one, że transfer wiedzy jest praktyczny, innowacyjny i zorientowany na przyszłość.

Organizacje pozarządowe i organizacje społeczeństwa obywatelskiego

Spółeczeństwo obywatelskie wnosi do debaty perspektywę społeczności wiejskich, obrońców środowiska i konsumentów. Ich zaangażowanie ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia, że wdrożenie sztucznej inteligencji nie naruszy sprawiedliwości społecznej, różnorodności biologicznej ani standardów etycznych.

Instytucje UE i krajowi decydenci polityczni

Instytucje UE ustalają ramy strategiczne, natomiast krajowe ministerstwa rolnictwa, edukacji i cyfryzacji dostosowują i wdrażają środki na swoich terytoriach. Ścisła współpraca między obiema szczeblami ma zasadnicze znaczenie dla harmonizacji regulacji, finansowania i struktur wsparcia.

Instytucje finansowe (EBI, banki, fundusze)

Dostęp do finansowania będzie miał decydujące znaczenie dla wdrożenia sztucznej inteligencji. Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) i inne podmioty finansowe powinny włączyć sztuczną inteligencję dla rolnictwa do swoich portfeli zielonego finansowania, zapewniając innowacyjnym rolnikom i przedsiębiorcom wiejskim dostęp do przystępnego kapitału.

Sztuczna inteligencja w rolnictwie osiągnie swój transformacyjny potencjał tylko wtedy, gdy zostanie opracowana jako **wspólny projekt europejski**. Wspólne wysiłki zainteresowanych stron – od rolników w regionach wiejskich po decydentów politycznych w Brukseli – zadecydują o tym, czy sztuczna inteligencja stanie się narzędziem zrównoważonego rozwoju i odporności, czy też czynnikiem powodującym nierówności i wykluczenie. Poprzez wspieranie integracyjnego dialogu, budowanie zaufania i dostosowywanie zachęt Europa może stać się liderem w pokazywaniu, jak sztuczną inteligencję można wykorzystać nie tylko dla zysku, ale także dla dobra publicznego.

Monitorowanie i ewaluacja

Długoterminowy wpływ sztucznej inteligencji na rolnictwo będzie zależał nie tylko od opracowania innowacyjnych polityk, ale także od solidności mechanizmów **monitorowania postępów, oceny wyników i zapewnienia zrównoważonego rozwoju wykraczającego poza cykle finansowania projektów**. W niniejszym rozdziale przedstawiono, w jaki sposób projekt AI4Agri proponuje włączenie monitorowania i oceny (M&E) do swojej strategii, zapewniając rozliczalność, skalowalność i zgodność z celami UE.

Wskaźniki wdrożenia i wskaźniki oddziaływania

Aby uchwycić zarówno ilościowe wykorzystanie rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji, jak i jakościowe zmiany, jakie wprowadzają one w społecznościach wiejskich, potrzebne są ustrukturyzowane ramy wskaźników. Sugerowane wskaźniki obejmują:

- Liczba rolników i osób uczących się w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego, którzy ukończyli moduły szkoleniowe dotyczące sztucznej inteligencji.
- Wykorzystanie praktyk opartych na sztucznej inteligencji w różnych typach gospodarstw (małe gospodarstwa, spółdzielnie, duże gospodarstwa).
- Zmniejszenie nakładów zasobów (woda, nawozy, pestycydy) związane z wdrożeniem sztucznej inteligencji.
- Wkład w realizację celów dotyczących klimatu i różnorodności biologicznej mierzony za pomocą precyzyjnych danych.

Wskaźniki te powinny być uwzględnione w **systemach monitorowania UE**, takich jak ramy monitorowania i oceny wyników WPR (PMEF), zapewniając spójność z ustalonymi mechanizmami sprawozdawczości.

Wykorzystanie regionalne i sektorowe

Wdrożenie sztucznej inteligencji należy oceniać nie tylko na poziomie całej UE, ale także w poszczególnych regionach i sektorach. Monitorowanie powinno uwzględniać różnice w gotowości cyfrowej między państwami członkowskimi, podkreślając zarówno najlepsze praktyki, jak i obszary pozostające w tyle. Podejście to pozwala na **skalowanie udanych testów pilotażowych** i ukierunkowane wsparcie regionów osiągających słabe wyniki, wzmacniając w ten sposób politykę spójności UE.

Ocena w kontekście podejmowania decyzji w sektorze rolnym

Oprócz zapewnienia zgodności z przepisami, ocena powinna pełnić funkcję **narzędzia wspierającego wyciąganie rekomendacji dla decydentów**. AI4Agri proponuje pętlę informacji zwrotnej między badaniami, wynikami szkoleń i zaleceniami dotyczącymi polityki, zapewniającą systematyczne uwzględnianie wyników w planach strategicznych WPR i strategiach UE dotyczących cyfryzacji. Dzięki włączeniu oceny do procesu podejmowania decyzji projekt wzmacnia bazę dowodową dla przyszłych reform.

Długoterminowy wpływ i zrównoważony rozwój

Zapewnienie, aby rezultaty projektu AI4Agri wykraczały poza okres jego trwania, było jednym z głównych priorytetów. Rezultaty projektu mają charakter nie tylko bezpośrednich osiągnięć, ale także zasobów, modeli i praktyk, które można utrzymać, skalować i przenosić w całej Europie.

Wdrażanie programu nauczania AI4Agri w instytucjach kształcenia i szkolenia zawodowego

Kluczowym osiągnięciem projektu AI4Agri jest opracowanie kompleksowego programu szkoleniowego, podręcznika pedagogicznego oraz siedmiu modułów e-learningowych. Zasoby te zostały zaprojektowane tak, aby były ogólnodostępne i można je było dostosować do programów kształcenia i szkolenia zawodowego. Instytucje partnerskie zobowiązały się już do włączenia programu nauczania do swoich działań szkoleniowych, a obecnie trwają działania mające na celu zaangażowanie dodatkowych dostawców usług kształcenia i szkolenia zawodowego w całej Europie.

Dzięki modułowej strukturze treści AI4Agri zapewnia elastyczność: nauczyciele mogą wybierać konkretne moduły zgodnie z potrzebami uczniów, a instytucje mogą wdrożyć cały program w ramach swojej oferty szkoleń z zakresu umiejętności cyfrowych i ekologicznych. Ta elastyczność zwiększa prawdopodobieństwo długotrwałego użytkowania i ciągłej aktualizacji.

Wdrażanie zaleceń na szczeblu krajowym i unijnym

Rekomendacje opracowane w ramach pakietu roboczego 4 zawierają praktyczne wskazówki dotyczące pokonywania barier infrastrukturalnych, finansowych, edukacyjnych i regulacyjnych utrudniających wdrażanie sztucznej inteligencji w rolnictwie. Krajowe i międzynarodowe okrągłe stoły poświęcone polityce zainicjowały już dialog między rolnikami, doradcami, nauczycielami i decydentami politycznymi.

Zalecenia są ściśle powiązane ze strategiami UE, takimi jak Europejski Zielony Ład, wspólna polityka rolna (WPR) i plan działania na rzecz edukacji cyfrowej. Dzięki temu zwiększa się ich potencjał wdrożeniowy zarówno na szczeblu krajowym, jak i unijnym. Przekładając rezultaty projektu na jasne filary działań, AI4Agri dostarcza dowodów, które mogą wspierać reformy i decyzje dotyczące finansowania w nadchodzących latach.

Sieci i partnerstwa wykraczające poza cykl trwania projektu

AI4Agri sprzyjało silnej współpracy między podmiotami z sektora rolnego, instytucjami kształcenia i szkolenia zawodowego, dostawcami technologii i decydentami politycznymi. Oczekuje się, że sieci te będą funkcjonować również po zakończeniu projektu dzięki:

- krajowym sieciom doradczym uczestniczącym w ocenie potrzeb oraz w krajowych okrągłych stołach dla decydentów i interesariuszy sektora rolnego dotyczących wdrażania AI w rolnictwie,
- współpracy między dostawcami usług kształcenia i szkolenia zawodowego, którzy testowali moduły szkoleniowe,
- partnerstwom z dostawcami technologii zainteresowanymi wdrażaniem rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji w rolnictwie.

Utrzymanie tych powiązań będzie miało kluczowe znaczenie dla podtrzymania dynamiki projektu i zachęcania do dalszych innowacji w sektorze rolnym.

Możliwość wykorzystania rezultatów w innych krajach UE

Chociaż projekt AI4Agri był realizowany w czterech krajach – Polsce, Szwecji, Cyprze i Grecji – został on opracowany z myślą o zastosowaniu w całej Europie. Program nauczania jest dostępny w wielu językach i można go dostosować do różnych warunków rolniczych. Podobnie rekomendacje dla decydentów odnoszą się do wspólnych barier występujących w całej UE, takich jak luki infrastrukturalne, potrzeby finansowe i wyzwania związane z umiejętnościami cyfrowymi.

Ta możliwość wykorzystania rezultatów projektu gwarantuje, że będą one mogły posłużyć do opracowania szkoleń i kierunków działań w innych państwach członkowskich. Projekt przyczynia się zatem do stworzenia bardziej spójnej i integracyjnej europejskiej strategii w zakresie sztucznej inteligencji w rolnictwie, wspierając podwójną transformację ekologiczną i cyfrową na całym kontynencie.

Wnioski

Refleksje końcowe

Projekt AI4Agri pokazał, jak sztuczna inteligencja może zmienić rolnictwo, ale też pokazał, co jeszcze stoi na przeszkodzie, żeby ją szeroko stosować. Dzięki badaniom, szkoleniom, testom i dialogom z decydentami, projekt dał solidną podstawę do rozwijania cyfrowych i ekologicznych umiejętności w rolnictwie.

Z doświadczeń zdobytych podczas realizacji projektu wynikają trzy kluczowe wnioski:

- **Sztuczna inteligencja nie jest odległą przyszłością, lecz bezpośrednią szansą.** Rolnicy, doradcy i nauczyciele dostrzegają korzyści płynące ze sztucznej inteligencji dla zrównoważonego

rozwoju, wydajności i konkurencyjności, pod warunkiem że technologie te są dostępne i przystępne cenowo.

- **Umiejętności i infrastruktura są decydującymi czynnikami sprzyjającymi wdrożeniu.** Bez inwestycji w umiejętności cyfrowe, programy szkoleniowe i szerokopasmowy dostęp do Internetu na obszarach wiejskich wdrożenie sztucznej inteligencji pozostanie nierównomierne i ograniczone do niewielkiej grupy pierwszych użytkowników.
- **Spójność polityki ma kluczowe znaczenie.** Wdrożenie sztucznej inteligencji musi być wspierane przez jasną, przyjazną dla rolników politykę zarówno na szczeblu UE, jak i krajowym, zapewniającą zaufanie, sprawiedliwość i zgodność z szerszymi strategiami, takimi jak Zielony Ład i WPR.

AI4Agri stworzyło solidne podstawy wiedzy, umiejętności i rekomendacji dla decydentów, które mogą teraz wytyczać kolejne kroki w transformacji rolnictwa w Europie.

Kolejne kroki dla decydentów politycznych, nauczycieli i zainteresowanych stron

Dla decydentów politycznych

- Włączenie środków dotyczących sztucznej inteligencji do programów ekologicznych WPR i programów rozwoju obszarów wiejskich.
- Zapewnienie środków finansowych, takich jak dotacje, programy leasingowe i modele własności spółdzielczej.
- Ustanowienie krajowych wytycznych dotyczących etycznego wykorzystania sztucznej inteligencji w rolnictwie, obejmujących przejrzystość, odpowiedzialność i własność danych.

Dla nauczycieli i edukatorów kształcenia i szkolenia zawodowego

- Włączenie programu nauczania AI4Agri i modułów szkoleniowych do istniejących programów.
- Opracowanie metod nauczania mieszanego, łączących teorię, studia przypadków i praktyczne demonstracje.
- Wspieranie wzajemnego uczenia się i wymiany międzypokoleniowej w celu zniwelowania przepaści cyfrowej między rolnikami.

Dla rolników i doradców

- Zaangażowanie się w szkolenia mające na celu budowanie kompetencji w zakresie technologii cyfrowych i sztucznej inteligencji.
- Zbadanie modeli współpracy umożliwiających ekonomiczny dostęp do technologii sztucznej inteligencji.
- Aktywny udział w dialogu politycznym w celu zapewnienia, że perspektywy rolników będą miały wpływ na kształt przyszłych ram regulacyjnych dotyczących sztucznej inteligencji.

Dla dostawców technologii

- Współpraca z rolnikami, doradcami i nauczycielami w celu wspólnego opracowywania przyjaznych dla użytkownika rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji.

- Opracowywanie przystępnych cenowo modeli usług dostosowanych do potrzeb małych gospodarstw rolnych.
- Wspieranie otwartych platform danych i standardów interoperacyjności w celu budowania zaufania i skalowalności.

Podsumowanie

Projekt AI4Agri pokazał, że sztuczna inteligencja może być decydującym czynnikiem sprzyjającym ekologicznej i cyfrowej transformacji rolnictwa w Europie. Łącząc badania, szkolenia i dialog polityczny, projekt ten zbudował połączenie między innowacjami a praktyką, tworząc zasoby, które są zarówno przyszłościowe, jak i oparte na rzeczywistych potrzebach.

Jego rezultaty są następujące:

- **Wiedza i umiejętności** – program nauczania, podręcznik i siedem modułów e-learningowych, które można włączyć do systemów kształcenia i szkolenia zawodowego w całej Europie.
- **Dane dotyczące polityki** – zalecenia sformułowane na podstawie ankiet, okrągłych stołów i testów pilotażowych, dotyczące infrastruktury, finansów, umiejętności, danych i etyki.
- **Sieci i współpraca** – partnerstwa łączące rolników, nauczycieli, decydentów i dostawców technologii we wspólnej wizji zrównoważonego rolnictwa.

Wyniki badań jasno pokazują, że sztuczna inteligencja w rolnictwie nie jest luksusem dla nielicznych, ale koniecznością dla wielu. Musi być dostępna, przystępna cenowo i godna zaufania. Aby tak się stało, polityka musi zmniejszyć luki infrastrukturalne, obniżyć koszty wejścia na rynek i wspierać uczenie się przez całe życie, zapewniając jednocześnie zabezpieczenia etyczne i zarządzanie skoncentrowane na rolnikach.

Ryzyko związane z brakiem działania jest oczywiste: pogłębiające się podziały między obszarami wiejskimi, utracone możliwości w zakresie zrównoważonego rozwoju i utrata konkurencyjności na rynkach światowych. Z drugiej strony możliwości są transformacyjne: bardziej odporne systemy żywnościowe, wzmocnione społeczności wiejskie i Europa, która jest liderem w dziedzinie zrównoważonych innowacji rolniczych.

AI4Agri stworzyło podstawy. Kolejny krok należy do decydentów politycznych, nauczycieli, rolników i innowatorów, którzy muszą zadbać o to, aby sztuczna inteligencja została nie tylko wdrożona, ale także mądrze wykorzystana – z korzyścią dla ludzi, planety i dobrobytu.

Strona internetowa projektu AI4Agri: <https://www.ai-4-agri.eu/>

Platforma e-learningowa projektu AI4Agri: <https://ai4agri-elearning.eu/>

Niniejsza publikacja jest objęta licencją Creative Commons 4.0. Licencja ta umożliwia ponownym użytkownikom rozpowszechnianie, remiksowanie, adaptowanie i wykorzystywanie materiałów w dowolnym medium lub formie wyłącznie do celów niekomercyjnych i pod warunkiem podania autora. W przypadku remiksowania, adaptowania lub wykorzystywania materiałów należy udzielić licencji na zmodyfikowane materiały na identycznych warunkach.

CC BY-NC-SA obejmuje następujące elementy:

BY: należy podać autora.

NC: Dozwolone jest wyłącznie niekomercyjne wykorzystanie utworu.

SA: Adaptacje muszą być udostępniane na tych samych warunkach.

